

Whistleblowing na rynku finansowym

Nowe narzędzia nadzorcze

Prof. dr hab. Jan Monkiewicz

Politechnika Warszawska

Warszawa 24.09.2019

Punkt wyjścia

Występowanie nieprawidłowości na rynku finansowym, nadużyć, działań przestępczych i zachowań patologicznych działających na nim podmiotów nie było i nie jest sytuacją nadzwyczajną, ale częścią jego natury.

Ich podstawową siłą napędową jest zawsze chciwość działających na nim podmiotów . I tylko jej poskromienie może pomóc. Dotychczasowe wyniki pokazują, że nie jest to proste.

Wypracowano cały arsenał narzędzi przeciwdziałania nadużyciom

- Edukacja ekonomiczna - im lepsza tym skuteczniejsza.
Problem sponsora
- Stosowanie dobrych praktyk etycznych i biznesowych.
Problem organizatora
- Regulacje – właściwe, jasne, poręczne, proporcjonalne.
Problem legislatora. Capture
- Nadzór – ostrożnościowy i konsumencki.
Problem sił, środków, kompetencji i represyjności, a także forbearance/intencjonalności
- System rozstrzygania sporów. Sądowy i pozasądowy.
Sprawność, kompetencyjność, dostępność, taniość, mediacje

Nowe narzędzia nadzorcze w przeciwdziałaniu nieprawidłowościom

- Wynikają z nowych wzorców teoretycznych, nowych dokonań technologicznych, a także z rosnącej hermetyzacji poznawczej rynków finansowych.
 1. Analityka predykcyjna - sztuczna inteligencja - roboadvisors
 2. Wykorzystanie modeli matematycznych, ustaleń finansów behawioralnych
 3. Wykorzystanie rozwiązań cyfrowych w działaniach nadzorczych
 4. Wykorzystanie technik uspołecznienia nadzoru.

Sygnaliści - społeczni demaskatorzy

- Najbardziej fundamentalny wynalazek nadzorczy ostatnich czasów
- Najogólniej – osoby informujące o nielegalnych, niewłaściwych, niebezpiecznych lub nieetycznych praktykach
 1. Robią to dobrowolnie w trosce o dobro wspólne
 2. Robią to ujawniając swoją tożsamość
 3. Są najczęściej insiderami, żołnierzami sprawców nadużyć
- Ich legalizacja oraz specjalna ochrona (*danych osobowych, miejsca i warunków pracy*), stanowi konieczny warunek ich efektywnego działania.
- Niezbędne jest stworzenie odpowiednich ścieżek raportowania
- Kolejnym etapem może być nagradzanie finansowe przez system nadzorczy (Dodd Frank Act 2010)

Sygnaliści w sektorze finansowym

Pionierska rola USA

- Na największym rynku finansowym na świecie w Stanach Zjednoczonych centralną rolę w zakresie przeciwdziałania nadużyciom na rynku finansowym sprawuje Securities and Exchange Commission (SEC), powstała po wielkim kryzysie ekonomicznym w 1933 r.
- SEC nadzoruje rynek finansowy właścicielskich papierów wartościowych o wartości ponad 80 bln dolarów rocznie oraz papierów dłużnych o wartości 40 bln dolarów rocznie. Jej nadzorowi podlega 4 300 firm notowanych publicznie o kapitalizacji ponad 30 bln dolarów oraz ponad 26 000 zarejestrowanych firm inwestycyjnych.

Sygnaliści w USA cd.

- Od uchwalenia w 2010 roku Dodd Frank Act (*Wall Street reform and consumer protection Act*) działalność sygnalistów jest wynagradzana przez SEC. Jest też obsługiwana przez specjalne biuro w strukturze SEC. Biuro ze swoich działań składa corocznie raport Kongresowi.
- Wynagrodzenie obejmuje wszystkie wskazania nadzorcze, gdzie wartość informacji wyniosła ponad 1 mln USD i wynosi od 10 do 30% wartości sum uzyskanych od sprawcy. W 2011-2018 wypłaty wyniosły 326 mln USD. Najwyższa wypłata indywidualna wyniosła dotychczas 35 mln USD.

Sygnaliści w UE - nowe otwarcie

- W odniesieniu do sektora finansowego UE wprowadziła instytucję sygnalistów dopiero w 2013 i to tylko do bankowości /CRD IV/ oraz na regulowany rynek kapitałowy w 2014r. /MAR - Market Abuse Regulation/
- **Ustawodawstwo to przewiduje:**
 1. Stworzenie specjalnych ścieżek odbierania zgłoszeń
 2. Szczególną ochronę osób zgłaszających
 3. Ochronę danych osobowych sygnalisty i osób podejrzanych
- **Nowa dyrektywa z 04.2019 przewiduje:**
 1. Znaczne poszerzenie kręgu stosujących ją podmiotów
 2. Objęcie wszystkich podmiotów sektora finansowego

Wnioski

- Sygnaliści będą stawać się rosnącym na znaczeniu instrumentem nadzorczym na rynku finansowym. Już dziś dali znać o swojej sile - Panama Papers, Den Danske Bank, Cambridge Analytica, Dieselgate. Już wkrótce będą czynni w skali międzynarodowej.
- Użycie sygnalistów jest fundamentalną innowacją regulacyjną. Oznacza przeniesienie części nadzoru z podmiotów publicznych do prywatnych. Pozwala na zwiększenie skuteczności nadzoru (wg Kongresu USA sygnaliści byli sprawcami wykrycia w 2011-2016 blisko 50% naruszeń prawa w firmach regulowanych). Dodatkowo mogą być oni źródłem unikalnej wiedzy i kompetencji, przerastających możliwości pracowników nadzoru.